

ISSN 2311-5491

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ

НАУКОВИЙ ЧАСОПИС

НАЦІОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ
ІМЕНІ М. П. ДРАГОМАНОВА

Серія 5

Педагогічні науки:
реалії та перспективи

Випуск 82

Видавничий дім
«Гельветика»
2021

ФАХОВЕ ВИДАННЯ
затверджено наказом Міністерства освіти і науки України № 886
від 02.07.2020 р. (додаток 7) (педагогічні науки, соціальна робота)

Державний комітет телебачення і радіомовлення України
Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації Серія КВ № 23508-13348 ПР від 03.08.2018 р.

**Науковий журнал включено до міжнародної наукометричної бази
Index Copernicus International (Республіка Польща)**

Офіційний сайт видання: www.chasopys.ps.npu.kiev.ua

Схвалено рішенням Вченої ради НПУ імені М. П. Драгоманова
(протокол № 12 від 30 червня 2021 року)

Редакційна колегія:

- Биковська О. В.* – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри позашкільної освіти, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова;
- Борисов В. В.* – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри педагогіки і методики навчання, Хортицька національна навчально-реабілітаційна академія;
- Гевко І. В.* – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри комп'ютерних технологій, Тернопільський державний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка;
- Дем'яненко Н. М.* – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри педагогіки і психології вищої школи, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова;
- Захаріна Є. А.* – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри теоретичних основ фізичного та адаптивного виховання, Класичний приватний університет;
- Кивлюк О. П.* – кандидат педагогічних наук, доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри методології науки та міжнародної освіти, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова;
- Кононенко А. Г.* – кандидат педагогічних наук, доцент, завідувач науково-організаційного відділу, Інститут професійно-технічної освіти НАПН України;
- Макаренко Л. Л.* – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри інформаційних систем і технологій, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова;
- Олефіренко Т. О.* – кандидат педагогічних наук, доцент, декан факультету педагогіки і психології, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова;
- Савенкова Л. В.* – кандидат педагогічних наук, доцент, директор, Наукова бібліотека Національного педагогічного університету імені М. П. Драгоманова;
- Слабко В. М.* – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри освіти дорослих, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова (*головний редактор*);
- Смирнова І. М.* – доктор педагогічних наук, професор, заступник директора з науково-педагогічної роботи, Дунайський інститут Національного університету «Одеська морська академія»;
- Хижна О. П.* – доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри теорії та методики музичної освіти, хорового співу і диригування, Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова;
- Андрушкевич Фабіан* – доктор педагогічних наук, професор, Опольський університет, Польща;
- Конрад Яновський* – PhD, ректор, Економіко-гуманітарний університет у Варшаві, Польща;
- Мудрецька Ірена* – доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри спеціальної освіти, Опольський університет, Польща.

**НАУКОВИЙ ЧАСОПИС НАЦІОНАЛЬНОГО ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ
Н 34 М. П. ДРАГОМАНОВА. Серія 5. Педагогічні науки: реалії та перспективи.** Збірник наукових праць /
М-во освіти і науки України, Нац. пед. ун-т імені М. П. Драгоманова. – Випуск 82. – Київ : Видавничий
дім «Гельветика», 2021. – 204 с.

УДК 37.013(006)

У статтях розглядаються результати теоретичних досліджень і експериментальної роботи з питань педагогічної науки; розкриття педагогічних, психологічних та соціальних аспектів, які обумовлюють актуалізацію поставленої проблеми і допоможуть її вирішувати на сучасному етапі розвитку освіти.

Статті у виданні перевірені на наявність плагіату за допомогою програмного забезпечення StrikePlagiarism.com від польської компанії Plagiat.pl.

ISSN 2311-5491

MINISTRY OF EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE

NAUKOWYI CHASOPYS

NATIONAL PEDAGOGICAL
DRAGOMANOV UNIVERSITY

Series 5

Pedagogical sciences:
reality and perspectives

Issue 82

UDC 37.013(006)

H 34

PROFESSIONAL EDITION

**By Order of the Ministry of Education and Science of Ukraine No 886
dated 02.07.2020 (annex 7) (pedagogical sciences, social work)**

The State Committee for Television and Radio-Broadcasting of Ukraine
Certificate of state registration of print media Series KB 23508-13348IIP dated 03.08.2018

**The journal is included in the international scientometric database
Index Copernicus International (the Republic of Poland)**

Official web-site: www.chasopys.ps.npu.kiev.ua

*Approved by the Decision of Academic Council of National Pedagogical Dragomanov University
(Minutes No 12 dated June 30, 2021)*

Editorial board:

- Bykovska O. V.* – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Extracurricular Education, M.P. Dragomanov National Pedagogical University;
- Borysov V. V.* – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Department of Pedagogy and Teaching Methods, Khortytsia National Educational Rehabilitation Academy;
- Hevko I. V.* – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of Computer Technologies Department, Volodymyr Hnatyuk Ternopil State Pedagogical University;
- Demianenko N. M.* – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Department of Pedagogy and Psychology of Higher School, National Pedagogical Dragomanov University;
- Zakharina Ye. A.* – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Chair of Theoretical Foundations of Physical and Adaptive Education, Classical Private University;
- Kyvliuk O. P.* – Candidate of Pedagogical Sciences, Doctor of Philosophy, Professor, Head of the Department of Methodology of Science and International Education, M.P. Dragomanov National Pedagogical University;
- Kononenko A. H.* – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Head of Research and Organization Department, Institute of Vocational Education and Training of NAES of Ukraine;
- Makarenko L. L.* – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor, Department of Information Systems and Technologies, M.P. Dragomanov National Pedagogical University;
- Olefirenko T. O.* – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Dean of the Faculty of Pedagogy and Psychology, National Pedagogical Dragomanov University;
- Savenkova L. V.* – Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor, Director of the Scientific Library, M.P. Dragomanov National Pedagogical University;
- Slabko V. M.* – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Adult Education Department, M.P. Dragomanov National Pedagogical University (Editor in Chief);
- Smyrnova I. M.* – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Deputy Director for Scientific and Pedagogical Work, Danube Institute of the National University of Odessa Naval Academy;
- Khyzhna O. P.* – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor of the Department of Theory and Methods of Music Education, Choral Singing and Conducting, M.P. Dragomanov National Pedagogical University;
- Andrushkevych Fabian* – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Professor, Opole University, Poland;
- Konrad Janowski* – PhD, Rector, University of Economics and Human Sciences in Warsaw, Poland;
- Mudrecka Irena* – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor, Head of the Special Education Department, Opole University, Poland.

NAUKOVYI CHASOPYS NATIONAL PEDAGOGICAL DRAGOMANOV UNIVERSITY. Series 5.
H 34 *Pedagogical sciences: realias and perspectives.* Collection of research articles / the Ministry of Education and Science of Ukraine, National Pedagogical Dragomanov University. – Issue 82. – Kyiv : Publishing House «Helvetica», 2021. – 204 p.

UDC 37.013(006)

The articles deal with the results of theoretical studies and experimental work on pedagogical science; the disclosure of pedagogical, psychological and social aspects that cause actualization of the problem and help it to be solved at the present stage of education development of education.

The articles were checked for plagiarism using the software StrikePlagiarism.com developed by the Polish company Plagiat.pl.

ЗМІСТ

<i>Антонян І. М., Попович Н. Г.</i> ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ МОВНОЇ ПІДГОТОВКИ КУРСАНТІВ ВІЙСЬКОВОГО ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ	5
<i>Березовська Л. І.</i> ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ЗАКЛАДІВ ДОШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ ДО ЛОГІКО-МАТЕМАТИЧНОГО РОЗВИТКУ ДІТЕЙ	9
<i>Бовсунівський В. М.</i> РЕАЛІЗАЦІЯ ЗАВДАНЬ МИСТЕЦЬКОЇ ОСВІТНЬОЇ ГАЛУЗІ В ПОЧАТКОВИХ КЛАСАХ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ.....	14
<i>Брежнєва С. Б., Терещенко С. В.</i> ПЕДАГОГІЧНІ ПРИНЦИПИ ФОРМУВАННЯ АНГЛОМОВНОЇ МІЖКУЛЬТУРНОЇ КОМУНІКАЦІЇ У МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ МУЗИЧНОГО МИСТЕЦТВА.....	18
<i>Бриндіков Ю. Л., Любецька М. М.</i> ДІЄВІСТЬ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНИХ СЛУЖБ ЩОДО ПОПЕРЕДЖЕННЯ ТА ПОДОЛАННЯ ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА.....	23
<i>Вейландє Л. В.-В., Прокоф'єва Л. Б.</i> КРИТЕРІЇ ОЦІНЮВАННЯ ЯКОСТІ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ОСВІТИ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ.....	27
<i>Власова І. В.</i> СОЦІАЛЬНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ УНІВЕРСИТЕТІВ У КОНТЕКСТІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ.....	31
<i>Груба Т. Л.</i> ЗАСТОСУВАННЯ ЗМІШАНОГО НАВЧАННЯ ПІД ЧАС ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ ТА ЛІТЕРАТУРИ.....	35
<i>Гуменюк В. В.</i> БІОЕТИЧНИЙ ТА ДЕОНТОЛОГІЧНИЙ ЗМІСТ ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ МАГІСТРІВ МЕДИЦИНИ.....	42
<i>Денисенко Н. Г., Марчук С. С., Борбич Н. В., Ковальчук І. Л., Чемерис І. В.</i> STEAM-СЕРЕДОВИЩЕ В ТЕОРІЇ ТА ПРАКТИЦІ ФОРМУВАННЯ ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ФІЗИЧНОЇ КУЛЬТУРИ.....	46
<i>Євтухова Т. А., Левіт Д. А.</i> НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА ПЕДАГОГА В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ КОНЦЕПЦІЇ ОСВІТИ ВПРОДОВЖ ЖИТТЯ.....	50
<i>Житнухіна К. П.</i> ФОРМУВАННЯ ВІДПОВІДАЛЬНОГО СТАВЛЕННЯ ДО МАЙБУТНЬОЇ ПРОФЕСІЇ У СТУДЕНТІВ ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА.....	55
<i>Запорожченко Т. П.</i> ПРАКТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ ПОЧАТКОВИХ КЛАСІВ ЗАСОБАМИ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ.....	59
<i>Земан І. О.</i> ПРОЄКТНА ДІЯЛЬНІСТЬ “МУЗЕЙ – ШКОЛА” В РЕАЛІЯХ СУЧАСНОЇ ОСВІТИ.....	63
<i>Зінченко О. В., Шерудило А. В., Федота М. В.</i> ЕФЕКТИВІСТЬ ТЕХНОЛОГІЇ ШВИДКІСНОГО ЧИТАННЯ ДЛЯ ПІЗНАВАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ПІДЛІТКІВ.....	67
<i>Коляда І. А.</i> ВИВЧЕННЯ ІСТОРИЧНИХ ОСОБИСТОСТЕЙ НА УРОКАХ ІСТОРІЇ УКРАЇНИ У 8 КЛАСІ: ВПРОВАДЖЕННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ПІДХОДІВ.....	71
<i>Кравченко О. Л.</i> УПРОВАДЖЕННЯ ДУАЛЬНОЇ ОСВІТИ У ПІДГОТОВКУ ФАХІВЦІВ ІЗ ХАРЧОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ НА ЗАСАДАХ КОМПЕТЕНТНІСНОГО ПІДХОДУ.....	77
<i>Кизтепко А. О.</i> ANATOMY OF ACADEMIC INTEGRITY.....	81
<i>Кузьменко О. С.</i> ФОРМУВАННЯ НАУКОВОГО МИСЛЕННЯ СТУДЕНТІВ ПІД ЧАС РОЗВ'ЯЗУВАННЯ ЗАДАЧ ПРОФЕСІЙНО ЗОРІЄНТОВАНОГО СПРЯМУВАННЯ З ФІЗИКИ НА ЗАСАДАХ STEM-ОСВІТИ.....	86

<i>Левченко Н. В.</i> ЗМІСТ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО МОЛОДІЖНОЇ РОБОТИ (ВИБІРКОВИЙ СКЛАДНИК ОСВІТНІХ ПРОГРАМ).....	91
<i>Лісунова Л. В.</i> ОСОБЛИВОСТІ ВИЯВЛЕННЯ ЕСТЕТИЧНОГО В ДЕКОРАТИВНО-ПРИКЛАДНОМУ МИСТЕЦТВІ І ЙОГО РОЛЬ У ФОРМУВАННІ ЕСТЕТИЧНОГО СПРИЙНЯТТЯ МАЙБУТНІМИ ПЕДАГОГАМИ МИСТЕЦЬКИХ ДИСЦИПЛІН.....	97
<i>Маляр Л. В., Ваколя З. М.</i> ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЇ УЧНІВ ДО НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ.....	102
<i>Мосякова І. Ю.</i> ЗАКОНОМІРНОСТІ ТА ЗМІСТ ОСВІТНЬОГО МЕНЕДЖМЕНТУ ДІЯЛЬНОСТІ БАГАТОПРОФІЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ ПОЗАШКІЛЬНОЇ ОСВІТИ В УМОВАХ АВТОНОМІЇ.....	108
<i>Мулик К. О.</i> СИСТЕМНИЙ ПІДХІД ДО ІНТЕГРОВАНОГО НАВЧАННЯ ПРОФЕСІЙНО СПРЯМОВАНОЇ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ПІД ЧАС ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ.....	113
<i>Нефедченко О. І., Нефедченко В. Ф., Гладченко О. Р.</i> ЕВРИСТИЧНА ОСВІТА – ІННОВАЦІЙНИЙ ФЕНОМЕН СУЧАСНОЇ ВИЩОЇ ШКОЛИ.....	117
<i>Олексієнко Л. А., Богатирьова Г. А., Бойчук Н. А.</i> ФОРМУВАННЯ КОМУНІКАТИВНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ ДИСТАНЦІЙНОЇ ОСВІТИ.....	123
<i>Рибалко П. Ф., Русин Л. П., Шанта І. Ф., Титович А. О., Лазоренко С. С., Хацаюк О. В.</i> СУТНІСНІ ХАРАКТЕРИСТИКИ ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ ФАХІВЦІВ ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ ДО ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДИКИ КІНЕЗІОТЕЙПУВАННЯ	127
<i>Русин Л. П., Цуруль О. А., Сабалош М. В., Слатвінська А. А., Прокоф'єва О. А., Клюка А. М.</i> МЕТОДИКА ФІЗИЧНОЇ ТЕРАПІЇ СТУДЕНТОК ЗАКЛАДІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ ПІСЛЯ ПЕРЕНЕСЕННЯ КОРОНАВІРУСНОЇ ІНФЕКЦІЇ.....	133
<i>Савицька В. В.</i> ДОСЛІДЖЕННЯ ГОТОВНОСТІ СТУДЕНТІВ ДО ВИКОРИСТАННЯ ЕЛЕКТРОННИХ ОСВІТНІХ РЕСУРСІВ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ УНІВЕРСИТЕТУ.....	140
<i>Сидорчук О. В.</i> ЗАСТОСУВАННЯ ІНТЕРАКТИВНОГО МЕТОДУ “НАВЧАЮЧИ – ВЧУСЯ” У ПРОФЕСІЙНО ОРІЄНТОВАНИЙ ІНШОМОВНИЙ ПІДГОТОВЦІ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ НАПРЯМУ “МУЗЕЙНА, ПАМ’ЯТКООХОРОННА ДІЯЛЬНІСТЬ І КУЛЬТУРНИЙ ТУРИЗМ”	144
<i>Сич Т. В., Михайлюк М. І.</i> СВІТОВІ ТЕНДЕНЦІЇ В ОРГАНІЗАЦІЇ ТА МЕТОДОЛОГІЇ ДОСЛІДЖЕННЯ ПРОБЛЕМ УПРАВЛІННЯ ОСВІТОЮ.....	148
<i>Степаненко О. К., Зарубіна А. В., Пономаренко Л. І.</i> БЕЗПЕРЕРВНА ПЕДАГОГІЧНА ОСВІТА У КОНТЕКСТІ ІННОВАЦІЙНИХ ПРОЄКТІВ СУСПІЛЬНОГО РОЗВИТКУ.....	152
<i>Стешенко В. В., Слабко В. М.</i> ФОРМУВАННЯ ПРОЄКТНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ У ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ МАГІСТЕРСЬКОГО РІВНЯ (ОБҐРУНТУВАННЯ СПЕЦИФІЧНИХ ВИМОГ ДО ЗМІСТУ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ “ПЕДАГОГІЧНЕ ПРОЄКТУВАННЯ”).....	159
<i>Timofeeva I. B., Natreba M. M., Moiseienko R. M., Khadzhinova I. V.</i> ESSENTIAL CHARACTERISTICS OF THE USE OF INNOVATIVE TECHNOLOGIES IN EDUCATIONAL INSTITUTIONS OF THE NEW UKRAINIAN SCHOOL.....	167
<i>Тимченко О. В.</i> МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ СТВОРЕННЯ І РЕАЛІЗАЦІЇ ВЕБ-КВЕСТІВ.....	172
<i>Шмирко В. І., Коробко О. В., Троян Ю. І., Якімцов Ю. В.</i> МОДЕЛЮВАННЯ ПРОЦЕСІВ ВИНИКНЕННЯ ТРАВМОНЕБЕЗПЕЧНИХ СИТУАЦІЙ.....	177
<i>Шостачук Т. В.</i> ЗМІЦНЕННЯ ТЕОРЕТИЧНИХ ОСНОВ ПЕДАГОГІКИ КУЛЬТУРИ В РЕСПУБЛІЦІ ПОЛЬЩА (КІНЕЦЬ ХХ – ПОЧАТОК ХХІ СТОЛІТТЯ).....	181
<i>Ярошенко О. Г.</i> ОЦІНЮВАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ У КОНТЕКСТІ ВНУТРІШНЬОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	186

ОСОБЛИВОСТІ МОТИВАЦІЇ УЧНІВ ДО НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

У статті висвітлено сутність понять “навчальна діяльність”, “мотивація”, “мотив”. Визначено такі основні етапи організації навчальної діяльності: мотиваційний (створення навчально-проблемної ситуації, яка вводить у зміст майбутньої теми; формулювання основного навчального завдання як підсумку обговорення проблемної ситуації; розгляд питань самоконтролю і самооцінки можливостей вивчення певної теми), операційно-пізнавальний (створення ситуацій різного характеру: інтелектуального – проблемна, пошукова, дискусія, протиріччя, сварка; ігрового – пізнавальна гра, змагання; емоційного – успіх, захопленість темою), рефлексивно-оціночний (аналіз зробленого, помилок і надання необхідної допомоги, зіставлення досягнутого з поставленим завданням, оцінка роботи). Установлено, що мотивація є одним із основних компонентів, який входить до структури навчальної діяльності, виступаючи вирішальним фактором ефективності навчального процесу. Сформовано фактори мотивації навчання. Наведено класифікацію мотивів навчальної діяльності: пізнавальні (широкі – орієнтація на оволодіння новими знаннями, фактами, явищами, закономірностями; навчально-пізнавальні – орієнтація на засвоєння способів отримання знань, прийомів самостійного придбання знань; мотиви самоосвіти – орієнтація на придбання додаткових знань, на самовдосконалення особистості), соціальні (широкі – мотиви обов’язку та відповідальності, розуміння соціальної значущості навчання; вузькі або позиційні – прагнення зайняти певну позицію відносно оточуючих (наприклад, заслужити їхнє схвалення); мотиви соціального співробітництва – орієнтація на взаємини і способи взаємодії із іншими людьми). Узагальнюючи теоретичні уявлення щодо мотивації навчальної діяльності, нами наведено її особливості для школярів початкової школи, учнів середніх класів і старшокласників, описано п’ять рівнів мотивації учнів до навчальної діяльності: високий, гарна шкільна мотивація; позитивне ставлення до школи, але школа повертає таких дітей позанавчальною діяльністю; низька шкільна мотивація; негативне ставлення до школи. Відмічено, що у навчальній літературі існує багато форм і методів стимулювання та мотивації навчальної діяльності. Виділено чотири блоки основних методів мотивації: емоційні, пізнавальні, вольові, соціальні. З метою посилення мотивації учнів нами запропоновано використовувати метод проєктів у навчальній і позаурочній діяльності.

Ключові слова: навчальна діяльність, учень, вчитель, мотивація, мотив, пізнавальний інтерес, метод проєктів, особистісний розвиток

Нині у сучасній школі досить гостро стоїть завдання підвищення ефективності навчання як провідного виду діяльності, а також виявлення умов підвищення якості освіти. Це пов’язано передусім із тим, що зростає обсяг інформації, який учні повинні опанувати. Тому проблема полягає в пошуку таких інноваційних технологій, які би сприяли міцному, свідомому засвоєнню знань учнями. В освітній системі проблема мотивації до навчання є однією із центральних. Зі свого боку позитивна мотивація учнів до навчальної діяльності є найважливішою умовою успішного та ефективного освітнього процесу.

Підкреслимо, що навчальний процес повинен бути організований таким чином, щоб він забезпечував перехід від навчальної до професійної діяльності. Розглянемо визначення, які, на нашу думку, найбільш повно відображають поняття “навчальна діяльність”. Науковець В. Б. Легін стверджує, що провідною діяльністю школярів є навчальна, яка має яскраво виражену суспільну значущість і передбачає оволодіння як предметними (спеціальними), так і міжпредметними (загальнонавчальними) вміннями і навичками, формує учня – суб’єкта навчальної діяльності, здатного вдосконалювати і вчити себе, розуміти навчальне завдання й усвідомлювати недостатність наявних знань і вмінь. Навчальна діяльність формується в дітей від 6 до 10 років. На її основі в учнів виникає теоретична свідомість і мислення, розвиваються відповідні здібності; у цьому віці в дітей відбувається також становлення потреб і мотивів навчання [10, с. 75].

Мета статті – дослідити особливості підвищення знань школярів шляхом мотивації навчальної діяльності.

На думку науковців Л. В. Дзюбка та Л. І. Гриценко, під час організації навчальної діяльності вивчення кожного розділу або теми має складатись із трьох етапів: мотиваційного, операційно-пізнавального і рефлексивно-оціночного [4].

Мотиваційний етап – це повідомлення, чому і для чого учням потрібно знати цей розділ програми, яке основне навчальне завдання цієї роботи.

Цей етап складається зазвичай із трьох навчальних дій:

1) створення навчально-проблемної ситуації, яка вводить у зміст майбутньої теми, що досягається за допомогою таких прийомів: а) постановки перед учнями завдання, котре можна вирішити, лише вивчивши цю тему; б) розповіді вчителя про теоретичну і практичну значущість запропонованої теми; в) розповіді про те, як вирішувалася ця проблема в історії науки;

2) формулювання основного навчального завдання як підсумку обговорення проблемної ситуації, що є для учнів метою їх діяльності на цьому уроці;

3) розгляд питань самоконтролю і самооцінки можливостей із вивчення цієї теми.

Після постановки завдання розробляють і обговорюють план майбутньої роботи, з'ясовують, що потрібно знати і вміти задля вивчення теми, чого учням не вистачає, щоб виконати завдання. Отже, створюється установка на необхідність підготовки до вивчення матеріалу. На цьому етапі важливо звернути увагу на пред'явлення вимог до учнів, які можуть бути такими: за змістом (до дисципліни, до роботи); за формою (розгорнуті, згорнуті: вказівки, зауваження, міміка); алгоритми; єдині та індивідуальні; групові, загальні й детальні; прямі і непрямі.

Відомо, що у багатьох випадках групова форма навчальної діяльності створює кращу мотивацію, ніж індивідуальна. Групова діяльність долучає до активної роботи навіть пасивних, слабо мотивованих учнів.

На нашу думку, мотивуюча роль оцінки результатів навчальної діяльності не викликає сумніву. Важливо, щоб в оцінці здійснювався якісний, а не кількісний аналіз навчальної діяльності учнів, підкреслювалися позитивні моменти, зрушення в освоєнні навчального матеріалу, виявлялися причини наявних недоліків, а не тільки констатувалася їх присутність.

Як ми бачимо, процес навчальної діяльності загалом і її мотивації зокрема цікавив багатьох провідних вітчизняних педагогів і психологів. Складність і багатоаспектність проблеми мотивації навчальної діяльності зумовлює множинність підходів до розуміння її сутності, природи, структури, а також до методів її вивчення.

На противагу зовнішній мотивації розглядається внутрішня мотивація до будь-якої діяльності як невіддільний від людини стан радості, натхнення, задоволення від своїх дій. Внутрішня мотивація є результатом взаємодії людини з її оточенням і нерозривно пов'язана із самою діяльністю [4]. На думку М. Лук'янова, в основі внутрішньої навчальної мотивації лежить пізнавальний інтерес, пов'язаний із досліджуванним предметом, причому отримання знань є метою діяльності учня, а не засобом досягнення інших цілей [12, с. 28].

Зокрема О. Е. Коваленко і Н. В. Корольова констатують, що зовнішня мотивація базується на заохоченні, покаранні та інших видах стимуляції, які або спрямовують, або гальмують поведінку людини. Внутрішня ж мотивація сприяє одержанню задоволення від роботи, викликає інтерес, радісне збудження, підвищує самоповагу особистості [8].

Зауважимо, що як і будь-який інший вид, мотивація навчальної діяльності визначається цілою низкою специфічних факторів. По-перше, самою системою, установою, де здійснюється діяльність; по-друге, організацією навчального процесу; по-третє, суб'єктивними особливостями членів шкільного колективу (вік, стать, інтелектуальний розвиток, здібності, рівень домагань, самооцінка і т.д.) та їхніми взаємовідносинами; по-четверте, суб'єктивними особливостями вчителя і системою його відносин до дітей, до справи [4].

Дослідник Е. І. Ільїн слідом за Г. Розенфельдом виділив такі фактори мотивації навчання:

- навчання заради навчання, без задоволення від діяльності або без інтересу до предмету, що вивчається;
- навчання без особистих інтересів і вигод;
- навчання для соціальної ідентифікації;
- навчання для досягнення мети у повсякденному житті;
- навчання, засноване на соціальних цілях, вимогах і цінностях [6, с. 53].

Змістовний аналіз досліджень, присвячених проблемі мотивації навчання в учнів, виявляє велику різноманітність мотивів, які впливають на ефективність процесу навчання, що обумовлено багато в чому надзвичайною складністю самої навчальної діяльності, рівнем її організації, віковими особливостями учня і всією системою його відносин із навколишнім світом.

Під мотивом навчальної діяльності розуміють усі фактори, що зумовлюють прояв навчальної активності: потреби, цілі, установки, почуття обов'язку, інтереси тощо. Різні види навчальних мотивів, взаємодіючи між собою і перебуваючи в ієрархічних відносинах, утворюють типи навчальної мотивації [15]. Отже, домінування пізнавального мотиву є оптимальним на всіх етапах навчання учнів.

У свою чергу, пізнавальні мотиви поділяються на широкі (орієнтація на оволодіння новими знаннями, фактами, явищами, закономірностями), навчально-пізнавальні (орієнтація на засвоєння способів отримання знань, прийомів самостійного придбання знань), мотиви самоосвіти (орієнтація на придбання додаткових знань, на самовдосконалення особистості) [17].

Як стверджує дослідник Я. М. Демченко, для успішнішого формування мотивації необхідно вести спостереження за розвитком пізнавальних мотивів учнів на уроках за декількома критеріями: зосередженість уваги, захопленість процесом діяльності; прагнення за власним бажанням брати участь в обговоренні питань; прагнення з'ясувати незрозуміле; активність протягом усього уроку; доповнення, виправлення відповідей товаришів; постановка запитань учителю і товаришам; адекватність реакцій на успіх, на невдачу; поліпшення успішності з предмету [3, с. 15].

Науковець Л. І. Божович поряд із пізнавальними мотивами особливе місце відводить і соціальним мотивам, пов'язаним із тим, що лежить поза самою навчальною діяльністю, мотивам, спрямованим на іншу людину під час навчального процесу; це мотиви, за яких саме знання не виступає метою навчання, учень відчужений від процесу пізнання, а мотивованою навчальною діяльністю стає за умови, коли оволодіння змістом навчального предмета служить не метою, а засобом досягнення інших цілей: отримання гарної оцінки, похвали, визнання товаришів, підпорядкування вимозі вчителя тощо [1].

Відтак, аналіз наукової літератури дає підстави стверджувати, що найгостріші проблеми у сфері навчання і виховання пов'язані або з негативною мотивацією поведінки (вплив негативного соціального середовища), або з демотивованістю основної маси школярів, отже, зі зниженням базових показників їх навченості і вихованості. Модель освітнього процесу (педагогіка здоров'я) передбачає насамперед здоров'язберігаючі і здоров'язрозвиваючі технології із метою формування здорового способу життя суб'єктів педагогічного процесу (психічного, духовного, морального, фізичного здоров'я дітей). Позитивна мотивація – це потужний фактор збереження і розвитку психічного, духовного, морального і навіть фізичного здоров'я.

В основі цієї моделі лежить розуміння фундаментального значення формування мотиваційної сфери особистості школяра, перехід від сухої дидактики до проблеми пошуку особистісних мотивів засвоєння знань, умінь, навичок, отримання освіти.

Основні фактори, що впливають на формування позитивної мотивації до навчальної діяльності, зображені на рис. 1.

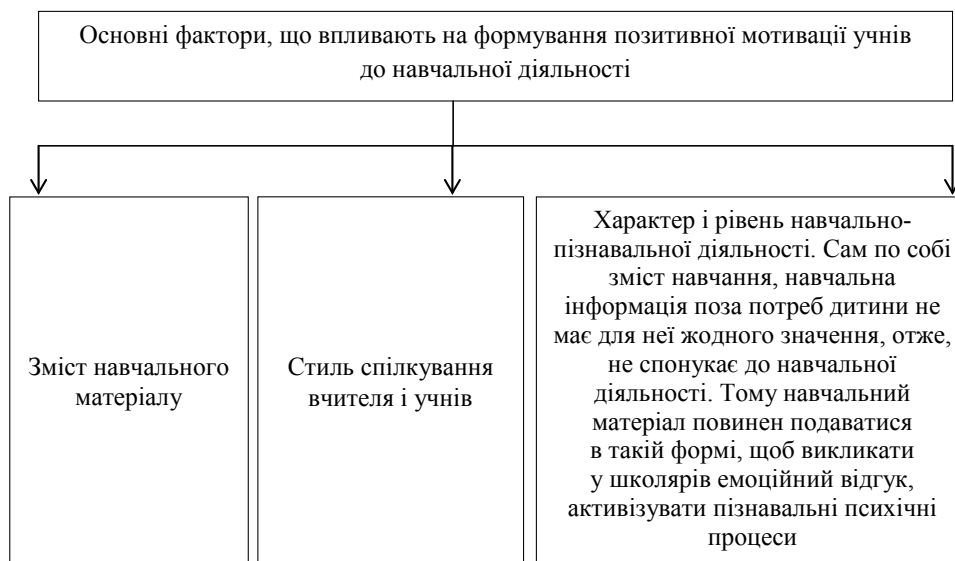

Рис. 1. Основні фактори, що впливають на формування позитивної мотивації учнів до навчальної діяльності
Джерело: складено автором на основі [11; 14; 17]

Узагальнюючи теоретичні уявлення про мотивацію навчальної діяльності, ми наведемо її особливості для школярів початкової школи, учнів середніх класів і старшокласників. Особливістю мотивації більшості школярів молодших класів є беззаперечне виконання вимог вчителя. Мотиваційну роль відіграють і одержувані школярами оцінки, зокрема учні 1-2 класів сприймають її як оцінку своїх старань, а не якості виконаної роботи. Не всі мотиви усвідомлюються молодшими школярами однаковою мірою. Водночас мотив самовизначення, на який найчастіше вказують школярі, є не реально діючим, а просто “знаним”. Суттєвою особливістю мотивації навчальної діяльності молодших школярів є неможливість довго утримувати енергію сформованого наміру, тому між створенням у них відповідного наміру і виконанням його не повинно проходити багато часу. Перед молодшими школярами доцільно ставити не віддалені та великомасштабні цілі, а найближчі й невеликі [10; 14].

Таблиця 1

Основні методи мотивації учнів до навчальної діяльності

Методи	Зміст
I. Емоційні	Заохочення, учбово-пізнавальна гра, створення яскравих наочно-образних уявлень; створення ситуацій успіху, що стимулює оцінювання; вільний вибір завдання, задоволення бажання бути значущою особистістю
II. Пізнавальні	Опора на життєвий досвід, пізнавальний інтерес, створення проблемної ситуації, спонукання до пошуку альтернативних рішень, виконання творчих завдань, “мозкова атака”, розвиваюча кооперація (парна і групова робота, проектний метод)
III. Вольові	Пред'явлення навчальних вимог, інформування про обов'язкові результати навчання, формування відповідального ставлення до навчання, пізнавальні труднощі, самооцінка діяльності та корекції, рефлексія поведінки, прогнозування майбутньої діяльності
IV. Соціальні	Розвиток бажання бути корисним суспільству, спонукання наслідувати сильну особистість, створення ситуації взаємодопомоги, пошук контактів і співпраці, зацікавленість у результатах колективної роботи, взаємоперевірка, рецензування

Джерело: складено автором на основі [5; 9; 17]

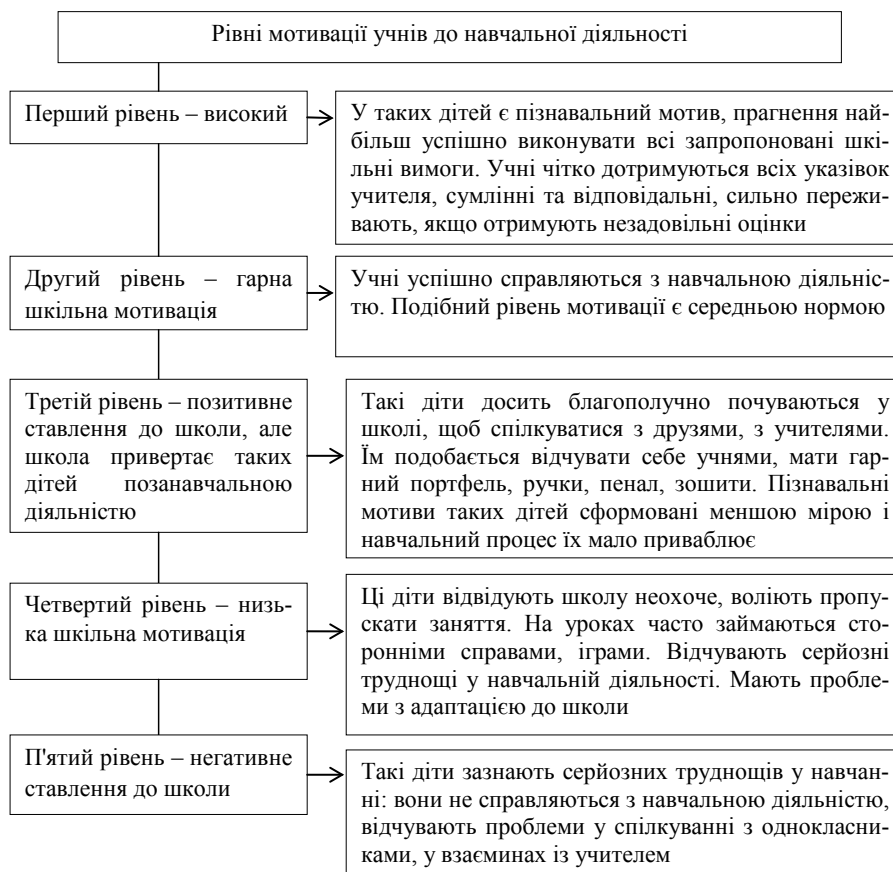

Рис. 2. Рівні мотивації до навчальної діяльності

Джерело: складено автором на основі [1; 4; 15]

Мотивація учнів середніх класів до навчальної діяльності характеризується виникненням у них стійкого інтересу до певного предмету. Водночас у багатьох підлітків спостерігається загальне зниження мотивації навчання і, як наслідок, змінюються мотиви відвідування школи: не тому, що хочеться, а тому, що треба. До таких установок відноситься, наприклад, засудження тих учнів, які не дають списувати або не хочуть підказувати на уроці [13].

Мотиви навчання у старшокласників суттєво відрізняються від таких у підлітків через їх заплановану професійну діяльність. Мотиви, пов'язані з прагненням за допомогою гарних оцінок завоювати певне положення у класі, типові для підлітків, у старших класах відходять на другий план. Відмітка стає критерієм знань, вона значною мірою втрачає свою спонукальну силу, навчальна активність визначається прагненням до знань [2; 12].

Узагальнення отриманих відомостей дає змогу описати п'ять рівнів мотивації учнів до навчальної діяльності (рис. 2).

Окрім того, необхідно зазначити, що у навчальній літературі існує багато форм і методів стимулювання і мотивації навчальної діяльності. Зазвичай виділяються чотири блоки основних методів мотивації (табл. 1).

Як видно з табл. 1, задля підвищення інтересу до навчання і посилення мотивації необхідно використовувати різні методи навчання. Одним із таких методів є метод проєктів, застосування якого передбачається в навчальній і позаурочній діяльності.

Проєктна діяльність відіграє величезну роль в освітньому процесі. Такий підхід є одним із головних у навчанні, що дає змогу учням засвоїти практичні навички від ідеї до готового продукту. Організація і здійснення проєктної діяльності вчителем впливає на формування психологічних новоутворень особистості дитини, способів і засобів розумової діяльності.

В основі проєктної діяльності лежить самостійна цілеспрямована дослідницька діяльність учнів. Сутністю технології проєкту є процес розв'язання учнем цікавої проблеми. Отже, можна дійти висновку, що в основу проєктної діяльності покладено ідею про спрямованість навчально-пізнавальної діяльності на результат.

Застосування елементів проєктного навчання в освітньому процесі має позитивні результати. Беручи участь у проєктній роботі, учні реалізують свої приховані можливості, розкривають себе як особистість. Проєктна діяльність полягає у створенні таких навчальних ситуацій, за яких підвищується мотивація і усвідомлення важливості своєї роботи, що викликає позитивні емоції, пов'язані з навчальним процесом.

Метод проєктів дає змогу підходити до особистості кожного учня індивідуально й диференційовано, а також дозволяє працювати у групі за інтересами, що дуже важливо.

Теми досліджень вибираються учнями, а вчитель виступає в якості експерта й організатора цього виду діяльності. Вчитель повинен володіти такими особистісними якостями, як креативність, відповідальність, організованість і творчість, необхідними для успішного застосування метода проєкту.

Навчання з використанням проєктних прийомів у школі має цілу низку переваг. Можна виділити кілька груп навичок, на які найбільше впливає проєктна діяльність: дослідні, соціальні, оціночні, інформаційні, презентаційні, рефлексивні.

Робота над проєктом закладає основи формування навчальної діяльності учнів, створює умови для прояву пізнавальної активності. Результатом цієї діяльності обов'язково має бути відкриття і отримання нової інформації, невідомої для учня. Зростає інтерес до навколишнього світу, створюється ситуація успіху [9, с. 26].

Науковець В. Ф. Калошин розглядає ситуацію успіху як цілеспрямований, спеціально організований комплекс умов, який дозволяє учню досягти значних результатів у діяльності, що супроводжується позитивними емоційними і психологічними переживаннями. В ситуації успіху учень набуває почуття власної гідності, успіх сприяє усвідомленню власної компетентності [7, с. 48].

Застосування проєктної діяльності у навчальному процесі в разі дотримання всіх вимог впливатиме не тільки на розвиток пізнавальної діяльності учнів, але й на підвищення навчальної мотивації.

Отже, посилення мотивації учнів до навчальної діяльності є одним із способів підвищення ефективності навчання. Тому необхідно створювати такі умови, в яких надається можливість кожному учню пережити радість успіху в навчальній діяльності, повною мірою актуалізувати й реалізувати свій особистісний потенціал.

Використана література:

1. Божович Л. И. Проблема развития мотивационной сферы ребенка. Изучение мотивации поведения детей и подростков. Москва : Педагогика, 1972.
2. Горчакова Е. Б. Теории мотивации, разрабатываемые в психологии зарубежными учеными. *Труды Дальневосточного федерального университета*. 2005. С. 83-92.
3. Демченко Я. М. Засоби формування мотивації навчання молодших школярів. *Педагогіка та психологія*. 2015. № 47. С. 14-24.
4. Дзюбка Л. В., Гриценко Л. І. Мотивація навчальної діяльності як психолого-педагогічна проблема. Психодіагностика: зб. наук. праць ДВНЗ “Переяслав-Хмельницький державн. пед. ун-тет імені Григорія Сковороди”. Переяслав-Хмельницький : ПП “СКД”, 2009. Вип. 4. С. 33-43.
5. Дуброва О. А. Навчальна мотивація як специфічний компонент навчальної діяльності. *Вісник Черкаського університету*. 2016. № 14. С. 30-37.
6. Ильин Е. И. Мотивация и мотивы. СПб: Питер, 2003. 512 с.
7. Калошин В. Ф., Гоменюк Д. В. Як створювати ситуацію успіху в навчанні? *Завучу. Усе для роботи*. 2012. № 5-6 (77-78). С. 46-52.
8. Коваленко О. Е., Корольова Н. В. Методика професійного навчання: проєктування технологій навчання: робочий зошит. URL: <http://forca.com.ua/knigi/navchannya/metodika-profesiinogo-navchannya.html> (дата звернення: 25.07.2021).
9. Лазарев В. С. Проектная деятельность учащихся как форма развивающего обучения. *Психологическая наука и образование*. 2015. № 3. С.25-34.
10. Легін В. Б. Рефлексивні вміння у навчальній діяльності молодших школярів. *Молодий вчений*. 2018. № 10 (62). С. 73-77.
11. Маркова А. К., Матис Т. А., Орлов А. Б. Формирование мотивации учения. Москва : Просвещение, 1990. 192 с.
12. Лук'янова М. Психологія навчальної мотивації школярів. *Відкритий урок: розробки, технології, досвід*. 2006. № 3-4. С. 26-32.
13. Овчинникова О. Н., Чурекова Т. М. Старшие подростки: мотивационная готовность к учебе и познанию: в поиске оптимальных условий. *Народное образование*. 2010. № 2. С. 195-199.
14. Чорней І. Д. Психологічні аспекти розвитку мотивації молодшого школяра у навчальному процесі. *Нова педагогічна думка*. 2014. № 4 (80). С. 165.
15. Чумак В. В. Вікова психологія : навч. посіб. Бердянськ : Видавець Ткачук О. В., 2015. 192 с.

References:

1. Bzhovych L. Y. (1972) Problema razvytyia motyvatsyonnoi sfery rebenka. Yzuchenye motyvatsyy povedeniya detei y podrostkov [The problem of development of the motivational sphere of the child. Study of motivation of behavior of children and teenagers]. Moskva : Pedahohyka [in Russian].
2. Horchakova E. B. (2005) Teoryy motyvatsyy, razrabatyvaemye v psykholohyy zarubezhnyy uchenymy [Theories of motivation developed in psychology by foreign scientists]. Trudy Dalnevostochnoho federal. un-ta [Proceedings of the Far Eastern Federal. un-ta], 83-92 [in Russian].
3. Demchenko Ya. M. (2015) Zasoby formuvannia motyvatsii navchannia molodshykh shkoliariv [Means of formation of motivation of training of junior schoolchildren]. Pedahohika ta psykholohiia [Pedagogy and psychology], 47, 14-24 [in Ukrainian].
4. Dziuubko L. V., Hrytsenok L. I. (2009) Motyvatsiia navchalnoi diialnosti yak psykholoho-pedahohichna problema. Psykhodiagnostyka [Motivation of educational activity as a psychological and pedagogical problem. Psychodiagnostics]: zb. nauk. prats DVNZ “Pereiaslav-Khmelnytskyi derzhavn. ped. un-tet imeni Hryhoriia Skovorody”. Pereiaslav-Khmelnytskyi : PP “SKD”, 4, 33-43 [in Ukrainian].

5. Dubrova O. A. (2016) Navchalna motyvatsiia yak spetsyfichniy komponent navchalnoi diialnosti [Learning motivation as a specific component of learning activities]. *Visnyk Cherkaskoho universytetu* [Bulletin of Cherkasy University], 14, 30-37 [in Ukrainian].
6. Ylyn E. Y. (2003) Motyvatsiia y motyvny [Motivation and motives]. SPb: Pyter, 512 s. [in Russian].
7. Kaloshyn V. F., Homeniuk D. V. (2012) Yak stvoriuvaty situatsiiu uspikhu v navchanni? [How to create a situation of success in learning?] *Zavuchu. Use dlia roboty* [I'll teach], 5-6 (77-78), 46-52 [in Ukrainian].
8. Kovalenko O. E., Korolova N. V. *Metodyka profesiinoho navchannia: proektuvannia tekhnolohii navchannia: robochyi zoshyt* [Methods of vocational training: design of training technologies]. URL: <http://forca.com.ua/knigi/navchannia/metodyka-profesiinogo-navchannia.html> (data zvernennia: 25.07.2021).
9. Lazarev V. S. (2015) Proektnaia deiatelnost uchashchykhsia kak forma razvyvaiushcheho obuchenya [Project activity of students as a form of developmental learning]. *Psykholohycheskaia nauka y obrazovanye* [Psychological science and education], 3, 25-34 [in Russian].
10. Lehin V. B. (2018) Refleksyvni vminnia u navchalnii diialnosti molodshykh shkoliariv [Reflective skills in the educational activities of primary school children]. *Molodyi vchenyi* [Young scientist], 10 (62), 73-77 [in Ukrainian].
11. Markova A. K., Matys T. A., Orlov A. B. (1990) *Formyrovanye motyvatsyy uchenyia* [Formation of learning motivation]. Moskva : Prosveshchenye. 192 s. [in Russian].
12. Lukianova M. (2006) *Psykholohiia navchalnoi motyvatsii shkoliariv* [Psychology of educational motivation of schoolchildren]. *Vidkrytyi urok: rozrobky, tekhnolohii, dosvid* [Open lesson: developments, technologies, experience], 3-4, 26-32 [in Ukrainian].
13. Ovchynnykova O. N., Churekova T. M. (2010) *Starshye podrostky: motyvatsyonnaia hotovnost k uchebe y poznanyiu: v poyske optymalnykh ruslovyi* [Older adolescents: motivational readiness for learning and cognition: in search of optimal channels]. *Narodnoe obrazovanye* [Public education], 2, 195-199 [in Russian].
14. Chornei I. D. (2014) *Psykholohichni aspekty rozvytku motyvatsii molodshoho shkoliara u navchalnomu protsesi* [Psychological aspects of junior student motivation development in the educational process]. *Nova pedahohichna dumka* [New pedagogical thought], 4 (80), 165 [in Ukrainian].
15. Chumak V. V. (2015) *Vikova psykholohiia* [Age psychology]. Berdiansk: Vydavets Tkachuk O. V. 192 s. [in Ukrainian].

Malyar L. V., Vakolia Z. M. Peculiarities of students motivation for learning activities

The article highlights the essence of the concepts "educational activity", "motivation", "motive". The main stages of the organization of educational activity are defined: motivational (creation of an educational-problematic situation introducing the content of the future theme; formulation of the main educational task as a result of discussion of a problematic situation; consideration of questions of self-control and self-assessment of different nature: intellectual – problematic, exploratory, discussion, contradictions, quarrels; game – cognitive game, competition; emotional – success, enthusiasm for the topic), reflexive-evaluative (analysis of what has been done, mistakes and providing the necessary assistance, comparison work). It is established that motivation is one of the main components, which is part of the structure of educational activities and is a decisive factor in the effectiveness of the educational process. Factors motivating learning are formed. The classification of motives of educational activity is given: cognitive (broad – orientation on mastering new knowledge, facts, phenomena, regularities; educational-cognitive – orientation on mastering of ways of receiving knowledge, receptions of independent acquisition of knowledge; motives of self-education – orientation on acquisition of additional knowledge, on self-improvement) and social (broad – motives of duty and responsibility, understanding of the social significance of learning; narrow or positional – the desire to take a position in relation to others (for example, to earn their approval); motives for social cooperation – focus on relationships and ways of interacting with others people). Summarizing the theoretical ideas about the motivation of educational activities, its features for primary school students, middle school students and high school students are presented. As a result, five levels of student motivation for learning are described: high; good school motivation; positive attitude to school, but the school attracts such children with extracurricular activities; low school motivation; negative attitude towards school. It is noted that in the educational literature there are many forms and methods of stimulating and motivating educational activities. There are four blocks of basic methods of motivation: emotional, cognitive, volitional, social. It is proposed to use the method of projects in educational and extracurricular activities in order to strengthen the motivation of students.

Key words: educational activity, student, teacher, motivation, motive, cognitive interest, project method, personal development.